

О.І. Крюков,
д.держ.упр., доц., професор
кафедри політології та філософії
ХарРІ НАДУ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Розглянуто питання інформаційної безпеки держави в умовах глобалізації.
Проаналізовано інформаційні загрози в сучасних умовах та шляхи їх подолання.*

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, глобалізація, інформаційний простір держави.

У сучасному світі інформаційна безпека в умовах глобального інформаційного суспільства відіграє провідну роль. Суцільна інформатизація всіх сфер життя суспільства, зокрема сфери забезпечення безпеки особи, суспільства, економіки і фінансів, державної інфраструктури ставить питання про комплексний підхід до проблеми інформаційної безпеки.

Проблема захисту інформації набула особливо вагомого значення в наш час. Захист інформаційного суверенітету тісно пов'язаний із поняттям інформаційної безпеки, що може бути розглянута як захищеність внутрішньої інформації як такої, що припускає захищеність якості інформації, її надійність, захищеність різних галузей інформації (державної, банківської, комерційної таємниці) від розголошення, захищеність інформаційних ресурсів.

Магістральною тенденцією цивілізаційного поступу стала глобалізація, ознаками якої, зокрема, є: зростання інтегративних процесів у світовій економіці, уніфікація політико-правових норм і "розмивання" державних кордонів, посилення ролі наднаціональних організацій, транснаціоналізація соціального та культурно-ідеологічного життя [7].

Ключовою рушійною силою глобалізаційних трансформацій є повсюдне розгортання новітніх інформаційно-комунікативних технологій. Технічний прогрес значно скоротив вартість накопичення, обробки та передачі

інформації в планетарних масштабах, що позначилося на показниках економічного зростання.

У XIX ст. місце і роль держав у світі визначатимуть масштаби та глибина поширення цифрових технологій, супутникового зв'язку, оптичних волокон, комп'ютеризації та Інтернету. Їхній потужний вплив визначатиме взаємини в людській спільноті, змінюватиме економічне та соціокультурне середовище, закладаючи засади нової форми суспільного устрою.

Сучасну епоху називають ерою інформації або інформаційним суспільством, що характеризується домінуючою роллю інформації та знань, створенням глобального інформаційного простору, в якому завдяки високорозвинутим інформаційно-комунікативним мережам і технологіям забезпечуватиметься стале економічне та соціальне зростання, вільний доступ до світових інформаційних ресурсів, що дозволить людям у повній мірі використовувати свій потенціал та реалізовувати власні прагнення.

За цих умов надзвичайної актуальності набуває проблема впровадження дієвої системи державного управління в процесі переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства. Процеси глобалізації торкаються дедалі нових сфер діяльності. Інформаційна також стає не тільки найважливішою сферою міжнародної співпраці, а й об'єктом суперництва.

Проблеми у сфері інформаційних відносин, формування інформаційних ресурсів і користування ними загострюються внаслідок політичного й економічного протиборства держав. Це стає актуальним для забезпечення національної безпеки України.

Тому метою даної роботи є спроба проаналізувати деякі проблеми інформаційної безпеки держави в умовах глобаліційних процесів. Авторами найвизначніших праць, що склали методологічну основу досліджень інформаційного суспільства, є Д. Белл, М. Кастельс, Ю. Хаяши, Е. Тоффлер. У своїх роботах вони дали визначення інформаційного суспільства, окреслили його основні риси, позитивні та негативні наслідки розвитку.

Російські вчені, зокрема В. Іноземцев, В. Красильщиков, Ю. Яковець, Ю. Осипов, у своїх дослідженнях зосереджуються на творчому переосмисленні західних концепцій, виявленні економічних та соціальних наслідків вступу в інформаційну епоху, формулюванні концепції розбудови інформаційного суспільства.

В Україні вивчення цих питань розпочалося в 90-х рр. минулого століття. Такі вчені, як Г. Почепцов, В. Королько, О. Голобуцький, В. Брижко, В. Цимбалюк, О. Олійник, О. Соснін, Л. Шиманський та ін. приділяють увагу вивченню особливостей становлення інформаційного суспільства в українських реаліях, визначають основні завдання і напрями державної інформаційної політики та можливі загрози національній безпеці. Однак, на сьогодні питання вироблення сучасної моделі державного управління інформаційною сферою залишається відкритим і потребує подальших досліджень.

XXI ст. перед суспільством з погляду безпеки поставило цілу низку нових проблем. Процеси глобалізації дуже гостро дали про себе знати й, окрім позитивних елементів, серйозні негативні явища, до яких світова спільнота виявилася не готовою. Виклики, пов'язані з глобалізацією, завдали колосальних збитків майже всім країнам.

Інформаційна безпека, на наш погляд, – це суспільні правовідносини щодо процесу організації створення, підтримки, охорони та захисту необхідних для особи (людини чи юридичної особи, установи, підприємства, організації), суспільства і держави безпечних умов їх життєдіяльності; суспільні правовідносини пов'язані з організацією технологій створення, розповсюдження, зберігання та використанням інформації (відомостей, даних, знань) для забезпечення функціонування і розвитку інформаційних ресурсів людини, суспільства, держави.

Проблема інформаційної безпеки держави знайшла своє відображення в законах України “Про основи національної безпеки України” [3], “Про концепцію національної програми інформатизації” [1], “Про національну

програму інформатизації” [2], а також у Стратегії національної безпеки України, яка затверджена указом Президента України [4].

У Законі України “Про основи національної безпеки України” вперше дано офіційну оцінку значущості й системної сутності інформаційної безпеки як невід’ємної складової національної безпеки України: а) посилюється негативний зовнішній вплив на інформаційний простір України, що загрожує розмиванням суспільних цінностей і національної ідентичності, б) недостатніми залишаються обсяги вироблення конкурентоспроможного національного інформаційного продукту, в) наближається до критичного стану безпеки інформаційно-комп’ютерних систем у галузі державного управління, фінансової і банківської сфери, енергетики, транспорту, внутрішніх та міжнародних комунікацій тощо.

Очевидно, що інформаційна безпека є складним, системним, багаторівневим явищем, стан і перспективи розвитку якого мають безпосередній вплив на зовнішні і внутрішні чинники, найважливішими з яких є: 1) політична ситуація у світі; 2) наявність потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз; 3) стан і рівень інформаційно-комунікаційного розвитку країни; 4) внутрішньополітична ситуація в державі.

Важливим для інформаційної безпеки держави є досягнення стану її захищеності, тобто створення і підтримка відповідних інженерно-технічних потужностей та інформаційної організації, що відповідають реальним і потенційним загрозам, а також демографічному й економічному становищу країни. Питання забезпечення інформаційної безпеки актуальні тою або іншою мірою для всіх держав. Однак питома вага інженерно-технічних і апаратно-програмних методів забезпечення національної безпеки в різних державах неоднакова і залежить від цілого комплексу умов, пов’язаних з імовірністю внутрішніх і зовнішніх загроз, характером відносин із суміжними державами й геополітичними центрами. За своєю загальною спрямованістю інформаційній безпеці України можна виділити такі види загроз:

1) конституційним правам і свободам людини і громадянина у сфері духовного життя й інформаційної діяльності, індивідуальній, груповій і суспільній свідомості, духовному відродженню України;

2) інформаційному забезпеченню державної політики України;

3) розвиткові вітчизняної індустрії інформації, включаючи індустрію засобів інформатизації, телекомунікації і зв'язку;

4) безпеці інформаційно-телекомунікаційних систем на території України як діючих, так і тих, що створюються [6]. Основні шляхи і напрями реалізації концептуальних положень інформаційної безпеки держави повинні зазначатися в науково обґрунтованій доктрині інформаційної безпеки, якої на сьогодні в Україні немає. Вона, як правило, розробляється на визначений період. Доктрина інформаційної безпеки держави є не тільки системою офіційно прийнятих поглядів щодо інформаційних та інших питань. Вона, насамперед, є керівництвом до дії. На основі доктринальних положень здійснюється широке коло політичних заходів і дій у зовнішній і внутрішній політиці держави. Доктрина інформаційної безпеки є логічним продовженням Стратегії національної безпеки і розробляється законодавчими органами і політичним керівництвом держави. Її основні вимоги деталізуються в законодавчих та інших нормативно-правових актах, висвітлені в стратегії розвитку держави у вигляді цільових державних програм і проектів [6].

Як зазначають вітчизняні дослідники В. Бондаренко та О. Литвиненко, основними цілями політики інформаційної безпеки України є такі: 1) реалізація конституційних прав громадян, суспільства та держави на інформацію; 2) захист інформаційного суверенітету України, зокрема, національного інформаційного ресурсу, систем формування суспільної свідомості; 3) забезпечення рівня інформаційної достатності для прийняття рішень державним установам, підприємствам та громадянам; 4) належна присутність країни у світовому інформаційному просторі. Виходячи з цього, завданнями політики забезпечення інформаційної безпеки можна вважати: а)

виявлення, оцінка та прогнозування поведінки джерел загроз інформаційній безпеці, що здійснюється шляхом оперативного моніторингу інформаційної обстановки; б) вироблення, координація та введення єдиної державної політики у галузі інформаційної безпеки; в) створення та експлуатація систем забезпечення інформаційної безпеки; г) розробка, координація та запровадження єдиної державної політики в галузі міжнародних інформаційних відносин, зокрема у напрямку формування іміджу держави [5].

У даний час в Україні значна частина баз даних, що містять конфіденційну інформацію, виконана із застосуванням мінімальних засобів захисту та розмежування доступу і не забезпечує необхідного рівня захисту інформації, адже бази даних – найважливіше джерело інформації. Ситуація збільшується доступністю і “дешевизною” засобів знімання інформації з комп'ютерного устаткування. Таким чином, завдання захисту баз даних набуває великої актуальності. Потрібні значні фінансові та матеріальні витрати для забезпечення повномасштабного захисту і сертифікації вже наявних і баз даних, що розроблюються, засобів доступу до них і створення необхідного для цього науково-технічного потенціалу. Щоб забезпечити високий ступінь захисту інформації, необхідно, у першу чергу, вирішити такі завдання:

- розробити однакові вимоги, що регламентують безпеку роботи засобів зв'язку й іншої електронної техніки;

- забезпечити державні органи криптографічними матеріалами і відповідною документацією; розробити сервісні послуги при придбанні, монтажі і визначенні порядку використання систем забезпечення безпеки інформації і зв'язку;

- зібрати дані про теперішній стан справ по запобіганню витоку інформації і закриттю каналів зв'язку в державних структурах;

- докласти зусиль щодо допомоги вітчизняній промисловості в розробці систем зв'язку, що володіють високим ступенем захищеності.

У сучасних умовах глобалізації інформаційних систем без підключення до світового інформаційного простору країну очікує економічна руйнація. Варто чітко уявляти, що участь України в міжнародних системах телекомунікації та інформаційного обміну неможлива без комплексного рішення проблем інформаційної безпеки.

Таким чином, економічну і науково-технічну політику держави варто розглядати крізь призму інформаційної безпеки. Будучи відкритою, орієнтованою на дотримання законних прав громадян на інформацію й інтелектуальну власність, ця політика повинна бути протекціоністською, яка підтримує вітчизняних виробників технологій, що захищають внутрішній ринок від проникнення в нього схованих елементів інформаційної зброї. Це особливо важливо сьогодні, коли інформаційні технології масово закуповуються за кордоном, а власний науково-технічний і виробничий потенціал має тенденцію до руйнації.

Аналіз теоретико-методологічних основ явища інформаційної безпеки держави в умовах сучасного стану і перспектив розвитку української державності, а також результати історичного розвитку суспільства дають підставу зробити такі висновки:

1. Інформаційна безпека держави являє собою такий стан інститутів держави і суспільства, за якого забезпечується надійний захист національних інтересів країни і її громадян в інформаційній сфері.

2. Обов'язок забезпечення інформаційної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки покладається на інформаційну організацію держави.

3. Інформаційна організація держави повинна бути гарантом інформаційної безпеки держави та її інститутів, суспільства і громадян, стабільності політичного режиму в умовах процесів глобалізації, зростання загроз з боку міжнародного тероризму, ескалації діяльності екстремістських і сепаратистських рухів і організацій як усередині країни, так і за її межами.

4. Актуальним науковим і практичним завданням у сфері забезпечення інформаційної безпеки України є досягнення єдиного підходу до визначення оптимальних моделей і шляхів забезпечення інформаційної безпеки держави на основі виявлення найважливіших якісних і кількісних властивостей та параметрів цього явища.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про концепцію національної програми інформатизації” від 4 лютого 1998 р. № 75/98-ВР // ВВР України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 182.
2. Закон України “Про національну програму інформатизації” від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР // ВВР України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
3. Закон України “Про основи національної безпеки України” від 19 червня 2003 р. № 964-IV // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
4. Указ Президента України “Про Стратегію національної безпеки України” від 12 лютого 2007 року № 105/200 // CD NAU
5. *Бондаренко В, Литвиненко О.* Інформаційна безпека сучасної держави: концептуальні роздуми // www.crime-research.iatp.org.ua/library/strateg.htm – 29к
6. *Морозов О.* Інформаційна безпека в умовах сучасного стану і перспективи розвитку державності // Віче. – 2007. – № 12. – Спецвипуск. – С. 23 – 25.
7. *Федоров В.А.* Глобализация: тенденции и перспективы // Вестник Российского университета дружбы народов. – (Серия “Политология”). – 2001. – № 3. – С. 10 – 19.

***Крюков О.І.* Informative safety of the state in the conditions of globalization.**

The questions of informative safety of the state in the conditions of globalization. are examined in the article Informative threats and ways of their overcoming in modern conditions are analyzed.

Key word: information, informative safety, globalization, informative space of the state.

***Крюков А.І.* Информационная безопасность государства в условиях глобализации.**

Рассмотрены вопросы информационной безопасности государства в условиях глобализации. Анализируются информационные угрозы в современных условиях и пути их преодоления.

Ключевые слова: информация, информационная безопасность, глобализация, информационное пространство государства.